

Tvinninq Layihəsi AZ/15/ENP/OT/35

“Mədəniyyət sektorunun siyasəti və idarə olunması sisteminin
modernləşdirilməsində Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət
və Turizm Nazirliyinə dəstək”

Komponent 1 – Mədəniyyət irsinin idarə olunmasında institusional inkışaf

**Fəaliyyət 4.1.1: Mövcud vəziyyətin təhlili və milli mədəni irsin idarə
edilməsində müasir model (qeyri-maddi və maddi mədəni irs,
muzeylər və kitabxanalar daxil olmaqla)**

Milli mədəni irsin idarəetmə və rəhbərlik modelinə tövsiyələr

Mündəricat

1. Giriş	3
1.1. Əsaslandırma.....	3
2. Ərazi üzrə integrativ idarəetmə yanaşması	4
2.1. Tərfi.....	4
2.2. Vahid yanaşmaya dair Avropa İttifaqından bəzi nümunələr	5
2.2.1. <i>Fransa: Pey de Valua (Pays de Valois)</i>	5
2.2.2. <i>Fransa: Val dö Luar Misyon (Val de Loire Mission)</i>	6
2.2.3. <i>İtaliya: Çinkue Terre (Cinque Terre) Milli Parkı</i>	6
2.2.4. <i>İtaliya: Val d'Orça Parkı (Val d'Orcia Park)</i>	7
3. Azərbaycanadakı mövcud vəziyyətin icmalı	9
3.1. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin yeni Regional İdarələr şəbəkəsi	9
3.2. Ərazi idarə olunmasında mövcud səlahiyyətlər.....	10
3.2.1. <i>İcra hakimləri</i>	10
3.2.2. <i>Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması</i>	10
3.2.3. <i>Şəhərsalma (Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi)</i>	11
3.2.4. <i>Turizmin idarə olunması</i>	11
3.3. Bələdiyyələr	11
3.3.1. <i>Muzeylər</i>	12
3.3.1. <i>Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması</i>	12
3.3.2. <i>Şəhərsalma</i>	13
3.3.3. <i>Turizmin idarə olunması</i>	13
4. Regional Mədəniyyət və Turizm İdarələri və yeni “yuxarıdan aşağıya” ərazi idarəçilik modeli	13
4.1. Mövcud səlahiyyətlərin inkişafı	14
4.1.1. <i>İntegrativ kəşifən funksiyalar</i>	14
4.1.2. <i>Sahələr arası ərazi planlaşdırılması</i>	15
4.2. Regional Mədəniyyət və Turizm İdarələrinin fəaliyyətlərinin planlaşdırılması.....	15
4.2.1 <i>Artırılmış səlahiyyətlər</i>	15
4.2.1 <i>İnstitusional çərçivə (təklif edilən ərazinin idarə edilməsinə cəlb olunan institusional qurumlar)</i>	16
4.2.2 <i>Plan məqsədləri</i>	17

1. Giriş

1.1. Əsaslandırma

Milli mədəni irsin idarə etmə və rəhbərlik modelinə tövsiyələr aşağıdakı mexanizmlərə əsaslanaraq hazırlanmışdır:

1. 14 Fevral 2014 tarixində Prezidentin 273 nömrəli sərəncamı ilə təsdiqlənən “Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Konsepsiyası”, xüsusilə 2.2. Maddəsi:

“Maddə 2.2. Mədəniyyətin idarə olunmasında müasir üsulların tətbiqi

Mütərəqqi beynəlxalq təcrübəyə əsasən, mədəniyyətin idarə olunmasında ən müvəffəqiyyətli üsullar bu işə dövlət orqanları ilə yanaşı, qeyri-hökumət təşkilatlarının və özəl sektorun cəlb olunması, dövlət orqanlarının və bələdiyyələrin qarşılıqlı əməkdaşlığı, mədəniyyət təsisatlarından səmərəli istifadənin təşkili, mədəniyyət sahəsində dövlət siyasəti prinsiplərinin rəhbər tutulması, müasir innovativ idarəçilik metodlarının tətbiqi və inhisarçılığın qarşısının alınması yolu ilə təmin edilir.”

Mədəniyyətin idarə olunması sahəsində aparılacaq islahatlar çərçivəsində aşağıdakı əsas vəzifələr müəyyən edilir:

- dövlət mədəniyyət sisteminin təkmilləşdirilməsi, mədəniyyət, o cümlədən incəsənət sahələrinin idarə olunmasında yerli özünü idarəetmə orqanları ilə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi;
- mədəniyyət, o cümlədən incəsənət sahələrində art-menecment və prodüserlik sistemlərinin formalaşdırılması və müasir inzibatçılığın təşviqi;
- qeyri-hökumət təşkilatları və özəl sektorla əməkdaşlığın həyata keçirilməsi, milli mədəni özünəməxsusluğun və çoxşaxəliliyin, multikulturalizmin qorunub saxlanması, fərdi təşəbbüslərin təşviq edilməsi və layihələrin həyata keçirilməsi məqsədi ilə mədəniyyət sahəsində davamlı liberallaşmanın aparılması.

2. Avropa Parlamentinin 8 sentyabr 2015 tarixli “*Avropa üçün Mədəni İrsə Vahid Yanaşmaya Doğru*” Qətnaməsinə daxil olan prinsiplər və tövsiyələr (2014/2149(INI))

Ərazi miqyasında mədəni irsin iqtisadi dəyərinin artırılmasında və idarə edilməsində vahid yanaşmaya dair Avropada tətbiq edilmiş ən yeni təcrübələr

2. Ərazi üzrə integrativ idarəetmə yanaşması

2.1. Tərif

Mədəniyyət ərazisi mədəni sərvətlərin istehsalını və iqtisadi istifadəsini optimallaşdırmaq məqsədilə yaradılan ərazidəki əlaqələrin sistemidir. Bu məqsədə mədəni irsi idarəetmə planlarının və alətlərinin integrasiyası, homogen ərazilər daxilində qeyri-maddi və maddi ianələr vasitəsilə nail olunur.

“Mədəniyyət ərazisi” anlayışı bir və ya bir neçə qeyri-maddi və maddi mədəni sərvətlərə yönələn yerli inkişaf modelini vurğulayır.

Mədəniyyət ərazisinin planlaşdırılması mədəni və təbii irsin, təbiət və insanın qarşılıqlı əlaqəsinin, maddi və qeyri-maddi yerli sərvətlərin bütövlükdə qorunduğu və nəsilədən nəslə ötürüldüyü proses kimi müəyyənləşdirilir. Mədəni irsin iqtisadi dəyərinin artırılması (valorizasiya) prosesində mədəniyyət dairəsinin planlaşdırılması yerli səlahiyyətli orqanlar, müəssisələr, icmalar və sahibkarlar arasında uyğun əməkdaşlıq səviyyəsi tələb edir.

Yekun model ərazi üzrə müəyyənləşmiş şəbəkədir ki, orada mədəni irsin iqtisadi dəyərinin artırılması prosesi digər ətraf mühit ehtiyatlarını və fəaliyyətlərini, rabitə, nəqliyyat və qəbul xidmətləri kimi infrastrukturunu cəlb edir, bütöv ərazinin sosial və iqtisadi tərəflərini yaxşılaşdırır.

Modelin məqsədi:

- Mədəni sərvətləri inkişaf etdirmək, mühafizə etmək və yerli mədəniyyət təkliflərini yaymaq
- Yerli mədəni fəaliyyətləri təbliğ etmək və maksimum əməkdaşlıq toplamaq
- Əraziyə məxsus güclü simvolik mənalar və destinasiyanın cəlbedici imicini yaratmaq
- Məkanın identifikasiyasını yaratmaq, milli və beynəlxalq turist destinasiyası kimi nüfuzunu qaldırmaq;

Yerli mədəni sərvətlərin iqtisadi potensialını tanımaqla, bütün əlaqədar funksiyaları birləşdirməklə mədəniyyət ərazisi modeli mədəniyyət istehsalını stimullaşdırır. Dayanıqlılıq nöqtəyi nəzərindən, xüsusilə mədəni irsin mühafizəsi və gələcək nəsillərə ötürülməsi baxımından mədəniyyət ərazisinin müsbət geridönüşü/təsiri var.

Bir çox hallarda, yerli mədəniyyət sistemləri yalnız “potensial” mədəniyyət əraziləridir, və bu model məqsədli siyasətin nəticəsi olmalıdır. Onun implementasiyası əsas yerli tərəfdaşlar, institusional sistemin nümayəndələri, siyasi, sosial və sahibkarlıq qüvvələri tərəfindən razılaşdırılmış menecment strategiyası ilə dəstəklənməlidir. Mədəniyyət dairələri ilə yerli inkişaf arasında əlaqə yerli mədəniyyət sektoru iştirakçılarını kollektiv və vahid sistemdə fəaliyyət göstərmək barədə maarifləndirməklə yaranır. Nəticədə, ümumi strategiyanın yerinə yetirilməli işləri təşkilatı strukturlar arasında bölünməlidir.

Ümumilikdə isə, prosesə cəlb olunan mədəni irs sərvətləri və iştirakçıları aşağıdakılardır:

- Tarixi irs (abidələr, muzeylər, kitabxanalar, ənənəvi şəhərsalma strukturları)
- Təbii və ətraf mühit irsi (milli parklar, landşaftlar, təbii oazislər)
- ənənəvi sənətkarlıq və tətbiqi sənət

- folklor ifadələri və qeyri-maddi mədəni irs (xalq musiqisi, oyunlar və rəqslər)
- institusional iştirakçılar, milli və yerli
- xidmət tədarükçüləri (qida və içki, qəbul və bələdçilik)
- ərazi infrastrukturları (nəqliyyat, rabitə)
- digər şəraitlər (teatrlar, idman)

İnzibati mədəniyyət dairələrinin yaradılması aşağıdakı amillərə əsaslanıla bilər:

- mədəniyyət meyarları: ərazi ehtiyatlarının keyfiyyəti və kəmiyyəti
- tarixi meyarlar: memarlığın tarixi cəhətləri, landşaft, şəhər planlaşdırılması
- coğrafi məkan xüsusiyyətləri: morfologiya, əlverişli yerləşimi, nəqliyyat və gecələmə infrastrukturunu
- siyasi/inzibati meyarlar
- sosial meyarlar: ərazi vahidinin “ictimai paytaxtı”, geniş yayılmış inam və iştirakın olması;
- iqtisadi meyarlar: mal və xidmətlərin mövcud istehsalı;
- demoqrafik meyarlar: “insan kapitalı”nın xüsusiyyətləri

2.2. Vahid yaşamağa dair Avropa İttifaqından bəzi nümunələr

2.2.1. Fransa: *Pey de Valua* (Pays de Valois)

Valua Fransanın Oise and Ourcq regionları arasında, Paris Hövzəsinin mərkəzində yerləşən kənd yeridir. Bura zəngin tarixi ilə yaşıl ərazidir. Meşələr və düzənliklərin əhatəsində kilsələrin və ya qalaların ətrafında salınmış kəndlərdir. Vallée de l'Automne vadisi boyu Romanesk və Qotik üslublu çoxsaylı kilsələr və ibadətgahlar uzanır. Ox-atma ənənəsi hələ də davam etdirilir.

Ərazidəki müxtəlif bələdiyyələr arasında əməkdaşlıq Valuada 30 ildir tətbiq edilir. Dövlət maliyyələşməsindən yararlanmaq üçün bu proses 1988-ci ildə Valua İnkişaf Assosiasiyasının, daha sonra SEP-Planlaşdırma və Araşdırmalar Sindikatının yaranması ilə başladı. Sonda, Cantons of Betz, Nanteuil le Haudouin və Crépy en Valois kəndlərindəki bələdiyyələri qruplaşdırmaqla 1997-ci ildə Valua kəndində Bələdiyyələrin İcması yaradıldı. Sakinlərin yaşayış keyfiyyətini artırmaq, vahidliyi möhkəmləndirmək, habelə kənd identifikasiyasını inkişaf etdirmək kimi ortaqlıq məqsədlər uğrunda 62 bələdiyyə icmaya daxildir.

Bələdiyyələr xüsusilə aşağıdakı məsələlər üzrə daha effektiv və kollektiv fəaliyyətlər yerinə yetirmək üçün əməkdaşlıq edirlər:

- idarə etmə və məkanın bərpası;
- iqtisadi inkişaf üçün fəaliyyətlər;
- ətraf mühit qorunması və mədəni irs üçün iqtisadi dəyər artırma (valorizasiya)
- mənzillə təchiz etmə siyasəti və yaşayış şəraiti
- yol şəbəkəsinin yaradılması, idarə edilməsi və saxlanması
- mədəni xidmətlərin yaradılması, idarə edilməsi və saxlanması

İcmanın təşkilatı strukturuna Prezident və Baş Direktor, həmçinin 4 əsas idarəçilik ofisi daxildir: Ümumi işlər, İqtisadi İnkişaf, Mədəniyyət, Kommunikasiya.

2.2.2. Fransa: *Val dö Luar Misyon* (Val de Loire Mission)

Val dö Luar- paytaxt Parisin cənub qərbində Mərkəzi Fransada daxili regiondur. Ərazisinin çox hissəsi Luar çayının vadisini əhatə edir. Bu region gözəl tarixi şəhərcikləri, üzüm bağları və kənd təsərrüfatı məhsulları və çoxsaylı görkəmli qalaları ilə məşhurdur. 2000-ci il, 11 Noyabr tarixində Luar vadisi “Yaşayan mədəniyyət mənzərələri”nə görə YUNESKO Ümumdünya irsi siyahısına daxil edildi. Siyahıya alınmaya uyğun olaraq, həyata keçirilməli hədəflər bunlardır:

- Luar Vadisi brendinin effektiv idarə edilməsi
- Birləşmiş Luar Vadisinin dayanıqlı inkişafı
- Landşafta və ətraf mühitə qayğı
- Beynəlxalq əməkdaşlıq və həmrəylik
- Luar Vadisi haqqında məlumatların və beynəlxalq nou-haunun yayılması və inkişaf etdirilməsi.

“Val de Loire Mission” bütöv ərazi idarə etmə sisteminin idarəedici qurumunu təmsil edir. Bu, növbə ilə 3 il ərzində 2 qurucu Region-Val dö Luar Mərkəzi və Val dö Luar kəndi tərəfindən sədrlik edilən regionlararası təşkilatdır. Misyon həmin qurucu regionlar tərəfindən maliyyələşdirilir. Mədəniyyət ərazisi menecmenti sistemində iqtisadi dəyər artırmanın əsas məqsədi inklyüziv ideyaları və layihələri həyata keçirməkdir. Onun əsas funksiyaları aşağıdakılardan ibarətdir:

- Val dö Luar brendini idarə etmək,
- Yerli səlahiyyətli orqanları və vətəndaşları məlumatlandırmaq,
- Yerli və beynəlxalq səviyyədə Val dö Luar ərazisinin təbliğinə töhfə vermək
- Ərazidəki landşaftı və mədəni irsi yaxşılaşdırmağa və mühafizə etməyə yönələn innovativ layihələri dəstəkləmək;
- Müxtəlif sektor iştirakçılarını əlaqələndirməklə ərazi səviyyəsində vahid vizyona nail olmaq.

2.2.3. İtaliya: *Çinkue Terre* (Cinque Terre) Milli Parkı

Çinkue Terre Liquria regionunda dənizdən yuxarıda yerləşən 5 mənzərəli kənddir (Monterosso, Vernazza, Riomaggiore, Corniglia, Manarola). Kəndlər qayaların üzərində terraslaşmış torpaqlarda yerləşir. Toplam 3860 ha ərazidə 4500 sakin var.

70-ci illərdə bütün kəndlərdə mövcud hakim yerli məşğuliyyət kənd təsərrüfatı və Monterossodakı (çimərliyi olan yeganə kənd) balıqçılıq idi; Bu ərazilərdən sakinlərin artan köçü müşahidə olunurdu. Lakin 80-ci illərdə kəndlərin ərazisi yeni turizm növü ilə kəşf edildi, çoxlu ferma-kənd tətilləri və qonaqevləri meydana gəlməyə başladı. Bu da öz növbəsində kəndlərin boşalması trendini dayandırdı. Sövdəçici amilləri və yerli cəmiyyət arasında maarifləndirməni artırmaq məqsədilə növbəti mühüm addımlar bunlar oldu:

- 1997-ci ildə Çinkue Terre YUNESKO Ümumdünya irsi ərazisinə daxil edildi;
- 1999-cu ildə Milli Park idarəedici qurumu yaradıldı

- 1999-cu ildə Fransanın və Monako Knyazlığının əməkdaşlığı ilə biomüxtəlifliyin qorunması üçün qaydaları təyin etmək məqsədilə “Məməli dəniz heyvanların qoruğu” yaradıldı.

Təbii sərvətləri artırmaqla yanaşı, yeni turizm yönümlü yaşama yerli iqtisadi quruluşu da möhkəmləndirdi. Məsələn, turizm sayəsində yerli likör və Monterosso kəndinin sardinyesi kimi tipik dadlar, yerli təcrübələr bərpa edildi, “Yavaş Qida”(Slow Food) sertifikatı ilə təltif olundu. Həmçinin, torpaq aşınmasını və ekoloji balansını saxlamaq üçün düzəldilən daş terraslar indi turist marağına səbəb olan, turist cəlb edən faktordur.

Çinkue Terre mədəniyyət ərazisində ən güclü nüans idarəçiliyin Milli Park modelidir. Milli Parkın prezidenti Liquria Regionu ilə razılaşıdıraraq Ətraf Mühit Nazirliyinin sərəncamı ilə təyin edilir. Milli Parkın icraedici orqanı, Şurası və auditorlar kollegiyası vardır. Milli Park bütöv ərazi sistemini saxlamaqda və dəstəkləməkdə, davamlı inkişafı sürətləndirməkdə və innovasiyada aşağıdakı qərarverir rolə malikdir:

- Ümumi idarəetmə təşkilatı kimi fəaliyyət göstərir, strateji və icraedici səviyyədə təbliğat işləri ilə məşğuldur (kənd təsərrüfatı və turist xidməti ilə məşğul olan 5 korporativ vasitəsilə);
- davamlı inkişaf üçün UNI EN ISO 14001:2004 standardına uyğun ətraf mühitə qayğı sistemini idarə və icra edir;
- turist kartı vasitəsilə vahid turist xidmətlərini idarə edir, turist xidmətlərindən gələn gəlir özünü maliyyələşdirmənin forması kimi kənd fəaliyyətlərini və nəqliyyat xidmətlərini qarşılayır;
- nəqliyyatı asanlaşdırmaq məqsədilə milli dəmiryolu şirkəti Trenitalia ilə Konvensiyaya qoşulmuşdur;
- Yerli əhalinin təsərrüfat və turizm xidmətlərinə dair bacarıqlarını, biliklərini inkişaf etdirmək məqsədilə Aİ Sosial Fondunun maliyyələşdirdiyi təhsil layihələrinə qoşulmuşdur;
- Yeni fəaliyyətlər üçün start-up layihələri dəstəkləyir, məsələn, bio-kosmetik məhsulları kimi.
- əraziyə məxsus malların istifadəsini və satışını təşviq etmək, qəbul və yemək-içmək fəaliyyətlərinin keyfiyyətini inkişaf etdirmək məqsədilə “Keyfiyyətli brend” təyin edir
- geoloji riskə dair araşdırmaları dəstəkləyir, bunun üçün Venesiya Universiteti ilə ərazinin qorunmasında və monitorinqində İKT alətlərinin istifadəsinə dair anlaşma memorandumu imzalanmışdır.
- Həmçinin bölgədə Nobel Mükafatlı Evgeni Montale adına “Ədəbiyyat parkı” vasitəsilə mədəni yaşama təbliğ edilir.
- Park müfəssəl və cəlbedici veb saytında məlumat yayımlayır, parkın şəkilləri və xüsusiyyətləri ilə təbliğ olunur

2.2.4. İtaliya: *Val d’Orça Parkı* (Val d’Orcia Park)

Toskaniyada (Mərkəzi İtaliya), Val d’Orça Parkı 5 bələdiyyənin ərazisini əhatə edir: Castiglione d’Orcia, Montalcino, Pienza, Radicofani and San Quirico d’Orcia. Bu tərəfdaşlıq landşaftı qorumaq və ərazinin davamlı inkişafını təşviq etmək məqsədilə yaranmışdır. 66,848 hektar park ərazisində 13500 -ə yaxın sakin var.

Bədii, təbii və mədəni xüsusiyyətləri olan Val d'Orça parkı 2004-cü ildə "ağıllı insan müdaxilələrindən və İntibah dövrü sənətkarlarının təsirindən irəli gələn, əla vəziyyətdə saxlanılmış landşaftına" görə YUNESKO Ümumdünya irs məkanı olaraq qeydə alındı.

Çinkue Terre misalında olduğu kimi, bu bölgədə də son on illər ərzində bütöv ərazi iqtisadiyyatını irəli çəkməkdə əsas faktor yerli ixtisaslaşmış tərübənin yenidən inkişaf etdirilməsi idi, xüsusilə üzümçülük sahəsində məşhur "Brunello di Montalçino" şərabının beynəlxalq nailiyyəti. Faktır ki, "şərab turizmi"nin inkişafı fermaları yeniləşdirməyə, qonaq evləri kimi fəaliyyət göstərməyə sövq etdirdi. Bu da öz növbəsində, ənənəvi kənd təsərrüfatı məhsullarının yenidən istehsalını (zeytun yağı), eləcə də restoranlar, əl-ışi sənətkarlığı, istirahət xidmətləri kimi digər tamamlayıcı sahələri fəallaşdırdı.

1999-cu ildə Toskaniya Regionunun 49/1995 qanunun əsasən Val d'Orça yerli əhəmiyyətli qorunan ərazi olaraq tanındı. Bu orada park yaratmaq üçün əsas oldu.

Toskaniya qanununa əsasən, bələdiyyələr -həmçinin birlik formasında olan bələdiyyələr- yerli əhəmiyyətli qorunan ərazinin idarə edilməsinə dair vəzifələri ya bilavasitə, ya da bu məqsəd üçün yaradılmış şirkətlər vasitəsilə yerinə yetirir. Bu nümunədə vasitəçi Val d'Orça (s.r.l) məhdud məsuliyyətli cəmiyyəti oldu. Üzvləri həmin 5 bələdiyyədir: Castiglione d'Orça, Montalçino, Pienza, Radikofani və San Quirico d'Orça, əlavə olaraq Siena Əyaləti.

Val d'Orça (s.r.l) məhdud məsuliyyətli cəmiyyəti aşağıdakı işlərlə məşğuldur:

- ərazinin məhsuldar potensialını təhlil etməklə və araşdırmaqla, eko-dayanıqlı inkişaf üçün yeni imkanlar axtarmaqla;
- destinasiya menecmenti təşkilatçılığı və təbliğatı;
- bölgəyə məxsus kənd təsərrüfatı və əl sənətkarlığı məhsullarının təbliğatı və ticarəti;
- Val d'Orça brendinin xaricə də yayılması,
- aqro-turizm mədəniyyət marşrutlarının, digər mədəni və istirahət fəaliyyətlərinin təbliği,
- cəlbedici veb saytla Val d'Orça şəkillərinin və xüsusiyyətlərinin təbliğatı.

Hər 3 ildən bir Toskana Regionu qorunan ərazilərin proqramını təsdiqləyir. Proqram təyinat və maliyyə resurslarının ayrılması ilə bağlı plandır.

Digər tərəfdən, Korporativlər və Konsorsium kimi vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının Toskan Regionunda çoxillik ənənələri var. Onlar məhsuldar qüvvələri əraziyə toplamaqda, mühüm ehtiyatları nizamlamaqda (yerli şərablar üçün DOCG və DOC standartları) qərarverici rola malikdirlər.

Nəticədə, təcrübə nümunələri göstərir ki, integrativ mədəniyyət ərazisi kimi inkişaf modelini hərəkətə gətirə bilən əsas vasitələr bunlardır:

- Özünə məxsus ehtiyatların mövcudluğu;
- Aqlomerasiya və integrasiya ilə xarakterizə olunan iqtisadi quruluş
- Uyğun idarəçilik vasitələri

3. Azərbaycanadakı mövcud vəziyyətin icmalı

3.1. Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin yeni Regional İdarələr şəbəkəsi

Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Konsepsiyası və Mədəniyyət haqqında qanunu mədəni irsin mövcud ən geniş tərifini əhatə etmişdir: daşınar və daşınmaz, maddi və qeyri-maddi, ədəbi, arxaeoloji, bədii, memarlıq, təbii xüsusiyyətləri, əl sənətkarlığı, folklor, musiqi, qida və qastronomiya, yaşayan ənənələr, festivallar.

Azərbaycanın mədəniyyət sektoru mərkəzləşmiş idarəçilik sistemində aparıcı müəssisə kimi Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi (MTN) ilə xarakterizə olunur. Hazırda yerli icra hakimləri daşınmaz mədəni irsin və təbii landşaftın qorunması sahəsində dövlət siyasətini və monitorinqini həyata keçirirlər. Qanunvericiliyə əsasən, xüsusi mühafizə olunan mədəniyyət və tarixi ərazilər üçün qaydalar təyin etmək və idarə etmək məqsədilə onlara səlahiyyət verilmişdir.

Azərbaycanda ən uyğun yerli səlahiyyətli orqanlar şəhər və rayon icra hakimləridir. İcra hakimləri prezident tərəfindən təyin edilir. Seçilmiş bələdiyyə rəisləri tərəfindən rəhbərlik edilən bələdiyyələr də mövcuddur və müxtəlif səlahiyyətləri vardır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 29 mart, 2016-cı il tarixli “*Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin strukturunun təkmilləşdirilməsi haqqında*” sərəncamına əsasən, aşağıdakı dəyişikliklər qeyd edildi:

- a) Bakı Mədəniyyət və Turizm İdarəsi yerinə Bakı Mədəniyyət və Turizm Baş İdarəsi yaradıldı.
- b) Nazirliyin keçmiş 84 mədəniyyət və turizm şöbələri və idarələri qruplaşdırıldı, aşağıdakı 15 Regional Mədəniyyət və Turizm İdarəsi ilə əvəz edildi:
 - 1) **Sumqayıt regional idarəsi** (Sumqayıt şəhərinin, Abşeron, Xızı, Zəngilan, Qubadlı və Şuşanı təmsil edən keçmiş ofislər)
 - 2) **Xaçmaz regional idarəsi** (Xaçmaz, Quba, Qusar, Şabran və Siyəzən rayonları)
 - 3) **İsmayilli regional idarəsi** (İsmayilli, Ağsu, Şamaxı, Qobustan və Qəbələ)
 - 4) **Şəki regional idarəsi** (Şəki şəhəri, Oğuz, Qax, Zaqatala və Balakən rayonları)
 - 5) **Kürdəmir regional idarəsi** (Kürdəmir, İmişli, Füzuli, Beyləqan və Xocavənd)
 - 6) **Ağstafa regional idarəsi** (Ağstafa, Qazax və Tovuz)
 - 7) **Şəmkir regional idarəsi** (Şəmkir, Göygöl, Gədəbəy və Daşkəsən)
 - 8) **Gəncə regional idarəsi** (Gəncə və Naftalan şəhərləri, Samux, Goranboy, Kəlbəcə, Xocalı)
 - 9) **Bərdə regional idarəsi** (Yevlax, Mingəçevir, Bərdə və Tərtər)
 - 10) **Ağcabədi regional idarəsi** (Ağcabədi, Ağdam və Laçın)
 - 11) **Ağdaş regional idarəsi** (Ağdaş, Ucar, Zərdab və Göyçay)
 - 12) **Sabirabad regional idarəsi** (Şirvan şəhəri, Sabirabad, Saatlı və Hacıqabul)
 - 13) **Biləsuvar regional idarəsi** (Biləsuvar, Salyan, Neftçala və Cəbrayıl)
 - 14) **Masalli regional idarəsi** (Masallı, Yardımlı və Cəlilabad)
 - 15) **Lənkəran regional idarəsi** (Lənkəran şəhəri, Astara və Lerik)

Prezidentin 6 iyun 2012 tarixli 648 nömrəli əmri ilə təsdiqlənmiş “Azərbaycan Respublikasında yerli icra hakimiyyətlərinin əsasnaməsi” ndə təyin edilmiş yerli icra hakimiyyətlərinin mədəniyyət sahəsinə dair bəzi səlahiyyətləri Nazirliyin yeni regional idarələri yarandıqdan sonra Prezidentin 28 oktyabr 2016-cı il 1088 nömrəli sərəncaməna əsasən ləğv edildi.

Əmrdən əvvəl, şəhər/rayonlardakı mədəniyyət və turizm idarələri hər iki qurumun: yerli icra hakimiyyəti orqanlarının və Nazirliyin tabeliyində idilər. İndi isə Regional Mədəniyyət və Turizm İdarələri Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən maliyyələşdirilir.

3.2. Ərazi idarə olunmasında mövcud səlahiyyətlər

3.2.1. İcra hakimləri

Rayon/şəhər İcra hakimiyyətlərinin müxtəlif tapşırıqlarla bağlı hazırki səlahiyyətləri aşağıdakılardır:

- Ərazidə mədəniyyətin və incəsənətin inkişaf etdirilməsi naminə dövlətin mədəniyyət üzrə siyasətinin/dövlət proqramlarının həyata keçirilməsi;
- Ərazinin sakinləri üçün sosial-mədəni xidmətlərin təşkil edilməsi;
- Ərazidə mədəniyyətin inkişafının təhlil edilməsi və proqnozlaşdırılması və müvafiq icraedici qurumlara təkliflərin göndərilməsi;
- Mədəni təşkilatlar tərəfindən təklif edilən asudə vaxt tədbirləri və xidmətləri üçün yeni imkanların yaradılması;
- Ərazidə mövcud olan mədəni müəssisələrin fəaliyyətinin dəstəklənməsi;
- Sosial-mədəni, idman məqsədləri üçün müəssisələrin yaradılması və onların fəaliyyətinin təşkili;

3.2.2. Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması

Rayonlar (Rayonların Əsasnaməsinə isinadən), əsasən MTN ilə paylaşılan aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdirlər:

- Tarix və mədəniyyət abidələrinin yerləşdiyi ərazilərdə tikinti işlərinin həyata keçirilməsi üçün MTN və rayon rəhbərliyindən (Milli Elmlər Akademiyasının rəyi nəzərə alınmaqla) icazə alınması tələb edilir (4.11.16).
- Onlar, abidələrin mühafizəsini MTN ilə birgə əməkdaşlıq əsasında təşkil edirlər (3.12.7.).
- Yerli əhəmiyyətə malik olan abidələr, MTN-in/rayonların icazəsi ilə başqa yerə köçürülə bilər (4.11.16).
- İnşaat işləri zamanı mədəniyyət nümunələri aşkar edildiyi zaman rayonlar, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Dövlət Xidmətinə məlumat verirlər (3.11.5-1).

Qeyd etmək lazımdır ki, Prezident tərəfindən mart ayında imzalanmış Sərəncama əsasən bütün bu səlahiyyətlər dəyişdirilə yaxud ləğv edilə bilər və həmçinin onlar Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətinin səlahiyyətləri ilə üst-üstə düşür.

3.2.3. Şəhərsalma (Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsi)

Rayonlar şəhərsalma və tikinti sahəsində dövlət siyasətini Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Dövlət Memarlıq və Şəhərsalma Komitəsi ilə birgə həyata keçirirlər. Ərazinin ümumi və əsas planları Dövlət Komitəsi tərəfindən sifariş edilir və Nazirlər Kabineti tərəfindən təsdiqlənir. Komitə, bu planların həyata keçirilməsinə nəzarət edir. İcra hakimiyyətləri isə aşağıdakı səlahiyyətlərə malikdirlər:

- *Təfşilatlı plan.* Ərazinin planlaşdırılması sənədləri ictimaiyyətə açıqdır və rayonlar, bu sənədlərlə tanış olmaq imkanı yaratmağa (ətraflı planlar ilə bağlı) və nüsxələr təmin etməyə borcludurlar (20.4). Təfşilatlı planlar, rayon və ya bələdiyyələrin tələbinə əsasən, dizayner ilə imzalanmış müqavilə əsasında hazırlanır (icazə tələb edən təfşilatlı planlar və inşaat layihələri lisenziya alınmasını tələb edən mövzulardır). Planlar, təsdiq üçün Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinə göndərilir və müvafiq dövlət qurumları ilə razılaşdırılmalıdırlar (MTN daxil olmaqla). Təfşilatlı planlar hazırlanan yaxud onlara düzəlişlər olunan zaman rayonlar, qadağalar müəyyən edə bilər (35.1).
- *Abadlıq işləri (təmir).* Rayonlar, yaşayış məntəqələrinin abadlaşdırılması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirirlər (Əsasnamə - 3.9.10) və abadlıq işləri ilə bağlı qərar, Dövlət Memarlıq və Şəhərsalma Komitəsi ilə razılaşdırılır (Məcəllə, 44.1).
- *İnşaat.* İcra Hakimiyyətləri, layihə təhlil edildikdən sonra belə icazə tələb edən layihələrin həm inşaatı (mədəni və tarixi abidələrin mühafizə zonalarında MTN-in razılığı ilə) və həm də inşaat tamamlandıqdan sonra həmin binanın istifadəsi üçün icazə təmin edir (47.4.5-47.4.6).

Su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin dizayn və tikintisi də həmçinin, rayon rəhbərlikləri ilə razılaşdırılır (adətən, su təchizatı və kanalizasiya sistemləri (tikinti, təmir və s.) dövlət mülkiyyətində olan "Azərsu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən idarə olunur). Nəhayət, ümumi istifadədə və onların balansında olan yolların saxlanması ilə də onlar məşğul olurlar (yollar dövlət mülkiyyətində olan "Azəravtoyol" ASC tərəfindən inşa olunur).

3.2.4. Turizmin idarə olunması

Rayonlar ərazidə yerləşən turizm və əyləncə mərkəzlərinin inkişafı üçün fürsətlər təmin edir (Əsasnamə – 4.13.16).

3.3. Bələdiyyələr

Bələdiyyələr, rayonlardan qaynaqlanan və aşağıda qeyd edilmiş müxtəlif səlahiyyətlərə malikdirlər.

3.3.1. Muzeylər

Azərbaycanda, muzeylər haqqında qanun var (8-ci maddə) və bu qanun dövlət, bələdiyyə və özəl muzeyləri əhatə edir. Bələdiyyələr və özəl qurumlar/şəxslər öz muzeylərinin əsasını qoya bilərlər və bunu, hüquqi şəxs kimi müvafiq orqanda qeydiyyatdan keçirməlidirlər (kommersiya tipli hüquqi şəxslər üçün qeydiyyat orqanı Vergilər Nazirliyi və qeyri-kommersiya tiplilər üçün isə Ədliyyə Nazirliyidir).

24-cü maddədə deyilir ki, dövlət muzeyləri dövlət büdcəsi hesabına və dövlət büdcəsindən fərqlənən digər hüquqi mənbələr tərəfindən maliyyələşdirilirlər. Baxmayaraq ki, heç bir muzey bələdiyyə mülkiyyətində deyil, bələdiyyə muzeylərinin maliyyələşdirilməsi barəsində heç bir arayış olmadığına görə belə anlamaq olar ki, onlar bələdiyyələrin özü tərəfindən maliyyələşdirilirlər.

Qanunvericilikdə bələdiyyələrin səlahiyyətlərinə dair hər hansısa istinadlar yoxdur. Lakin Bələdiyyələrin Statusu haqqında Qanunun 4-cü maddəsinə əsasən, bələdiyyələr mədəniyyət binalarının saxlanması və istifadəsi, mədəni müəssisələrin təkmilləşdirilməsi də daxil olmaqla müxtəlif sahələri əhatə edən yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarını təsdiqləyə bilər.

3.3.1. Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması

Abidələr, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində yaxud şəxsi mülkiyyətdə ola bilər.

Bələdiyyələr, öz hesabında olan əmlakı icarəyə götürə yaxud özəlləşdirə bilərlər. Eyni qayda Tarix və Mədəniyyət Abidələrinin Müdafiəsi haqqında Qanuna uyğun olaraq bələdiyyə mülkiyyətində olan abidələrin lizinq və özəlləşdirilməsinə aiddir. Qanuna görə, dünya səviyyəsində əhəmiyyətli olan və dövlətin yaxud bələdiyyənin mülkiyyətində olan daşınmaz abidələrin və ya onların ayrı-ayrı hissələrinin icarəsi qadağandır. Şəxsi mülkiyyətdə olan daşınmaz abidələr yaxud onların ayrı-ayrı hissələri də daxil olmaqla, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan ölkə və yerli əhəmiyyətli daşınmaz memarlıq abidələri (arxeoloji abidələr istisna olmaqla), müqavilədən asılı olaraq (dövlət əmlakını icarəyə götürmək üçün müqavilənin imzalanması, Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinin səlahiyyətlərinə daxildir – Əsasnamənin 3.0.14-cü bəndi) istifadə proqramı, koordinasiya və bərpa dizaynları MTN/İcərişəhər ilə razılaşdırıldıqdan sonra elmi, dini, xidməti və turizm məqsədləri üçün icarəyə verilə bilər (istifadə və bərpa proqramı ilə bağlı MTN-in (Dövlət Xidməti) razılığını aldıqdan sonra). İcarə abidələrinin təmiri və bərpası, icarəçinin maliyyə dəstəyi ilə və MTN-in və mütəxəssislərin nəzarəti altında tətbiq edilir.

Dövlət mülkiyyətində olan və dünya təbii və mədəni irs siyahısına daxil olan və Mədəniyyət haqqında Qanunun müddələrinə əsasən milli mədəni və təbii irsə aid olan abidələrin özəlləşdirilməsinə icazə verilmir (yerli əhəmiyyətli memarlıq abidələri kimi qeydiyyatdan düşmüş yaşayış binaları, onların ayrı-ayrı hissələri istisna olmaqla). Yerli əhəmiyyətə malik abidələr özəlləşdirilə bilər (mühəndislik və müdafiə istehkamları, dini abidələr, hidravlik quraşdırmalar istisna olmaqla) (4 sayılı maddə).

Bələdiyyələrin Statusu haqqında Qanunun 4-cü maddəsində bildirilir ki, bələdiyyələr mədəniyyət və tarix binalarının saxlanması da daxil olmaqla müxtəlif sahələri əhatə edən yerli sosial müdafiə və sosial inkişaf proqramlarını təsdiqləyə bilər. Dövlətin yaxud bələdiyyənin mülkiyyətində olan abidələrin tikinti və bərpa işləri, MTN-in/İcərişəhərin qərarı əsasında dövlət yaxud yerli büdcə

hesabına həyata keçirilir. Abidələrin saxlanması, təmiri, yenilənməsi, yenidənqurması və bərpası işləri Milli Elmlər Akademiyasının rəyi nəzərə alınmaqla MTN-də/İçərişəhərdə təsdiq edildikdən sonra həyata keçirilə bilər.

3.3.2. Şəhərsalma

Bələdiyyələr, bələdiyyə ərazisini abadlaşdırmaq və həmçinin, sosial infrastruktur binalarını tikmək və təmir etmək üçün öz maddi vəsaitlərindən istifadə edə bilərlər (Bələdiyyələrin Statusu haqqında Qanun, 37-ci maddə).

Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində bələdiyyələrin ərazinin planlaşdırılması, təmir və tikinti sahələrində olan səlahiyyətləri qeyd edilmişdir:

- *Ərazinin planlaşdırılması*: Bələdiyyələr, ərazi planlaşdırmasının sifarişçisi ola bilərlər və ərazi planlaşdırması sənədləri bələdiyyələrin qərarına əsasən, onlara aid olan ərazilərdə hazırlanacaq. Bu təfəssilatlı planlar, müvafiq dövlət qurumları ilə razılaşdırılırlar və daha sonra rəyini almaq məqsədilə Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinə göndərilirlər. Təfəssilatlı planlar hazırlanan yaxud onlara düzəlişlər olunan zaman rayonlar, qadağalar müəyyən edə bilərlər.
- *Abadlıq işləri (təmir)*. Bələdiyyələr, onlara aid olan ərazilərin abadlaşdırılması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirirlər və abadlıq işləri ilə bağlı qərar, Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi ilə razılaşdırılırlar.
- *İnşaat*. Bələdiyyələr, onlar tərəfindən sifariş edilən və maliyyələşdirilən tikinti layihələrinin həyata keçirilməsini təşkil edirlər.

3.3.3. Turizmin idarə olunması

Bələdiyyələr, onların mülkiyyətində olan su obyektlərinin müalicə, turizm, istirahət, idman və digər məqsədlər üçün istifadə qaydalarını müəyyən edir. Bu qaydalar daha sonra rayonlar ilə razılaşdırılırlar.

4. Regional Mədəniyyət və Turizm İdarələri və yeni “yuxarıdan aşağıya” ərazi idarəçilik modeli

Nəzərdə tutulan model Azərbaycanın siyasi proqramına daxil olan mədəni irsin geniş tərifini əhatə edir və regional idarələrin ərazi xüsusiyyətlərinə uyğunlaşır: ədəbi, arxaeoloji, bədii, memarlıq, yaradıcılıq işi, müasir incəsənət, əl sənətkarlığı, folklor, musiqi, qida və qastronomiya, təbii xüsusiyyətlər, ənənəni bacarıq və təcrübələr, yaşayan ənənələr.

Bu, həmçinin mədəniyyətin iqtisadiyyatı kimi geniş bir məfhumu nəzərdə tutur ki, bu məfhum özündə yerli əhalinin ehtiyaclarını qarşılamaq və eləcə də digər istehsal proseslərinə təkan vermək iqtidarında olmaqla xarici bazarlarda rəqabətə davamlı mədəniyyət məhsullarının çeşidli növlərinin yaradılması potensialı ilə ərazi ilə əlaqədar aktivlərin, məhsulların və sənaye sahələrinin çoxnövlü spektrini birləşdirir.

4.1. Mövcud səlahiyyətlərin inkişafı

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin quruluşunun təkmilləşdirilməsi ilə bağlı 2016-cı il 29 mart tarixli prezident sərəncamı- periferik idarələrin 15 Regional Mədəniyyət və Turizm idarələrinə azaldılması ölkə və yerli səviyyədə prosesin yaxşılaşmasına doğru atılan ilkin addımdır. Yerli icmalarla əməkdaşlıq üçün əlavə müasir modellər də ərazilərin daha cəlbəedici olmasına, sinerjilərin yaradılmasına imkan yaradacaq. Bu da öz növbəsində keyfiyyətə, inteqrasiyaya və davamlılığa əsaslanan inkişaf cığırını açacaq.

4.1.1. İnteqrativ kəşif funksiyalar

Dövlət siyasətini genişləndirmək üçün mədəniyyət sektorunun əsas amil kimi tanınması müdaxilə imkanlarını və maliyyə mənbələrini artırma bilər. Bütün əlaqədar sahələrdə fəaliyyətləri başlatmaq üçün bütöv sistemin vəziyyətinə əsaslanaraq inteqrasiya *şaquli* (milli, regional, yerli səviyyələrdə), və *üfüqi* (muzeylər, kitabxanalar, atelyelər, şəhərsalma) ola bilər.

Mədəni irsin idarə olunmasında əsas vəzifələr mühafizə, düzgün istifadə etmək və istisadi dəyər artımı olduğundan, təklif olunan model ilə Regional İdarə siyasəti bunlara yol açma bilər:

- 3 əsas vəzifəyə (peşəkarlıq, aktual və potensial kütlə) bağlı insan və sosial resursların kompleksi,
- ərazidə məhsuldar sektorların zənciri (malların və mühafizə xidmətlərinin təchizatçıları, məhsulların təbliğatı),
- əlaqəli ərazi infrastrukturunu (qəbul etmə və nəqliyyat xidmətləri).

Təklif olunan idarə etmə modeli aşağıdakılara fokuslanacaq:

- Mədəni irslə bağlı müxtəlif siyasət sahələri arasında əməkdaşlığı təşviq etmək;
- ərazinin mədəniyyət irsinin qorunmasını və gələcək nəsillərə ötürülməsini effektiv və davamlı şəkildə təmin etmək;
- ərazidəki mədəni sərvətlərin və xidmətlərin bütöv halda istisadi səmərəliliyini artırmaq;
- yerli sistem üçün bazar tələbatını və iqtisadi fürsətləri artırmaq;
- bütün iştirakçılar arasında uyğun məlumatları yaymaq üçün şəbəkə və ya portal yaradılması

Mədəni irsi dəstəkləmək, istifadə etmək və təşviq etmək üçün belə bir inteqrativ yanaşma bütün mümkün resurslardan ibarət olacaqdır.

4.1.2. Sahələr arası ərazi planlaşdırılması

Cari regional idarə etmə çərçivəsində mədəniyyət ərazi modellərinin inteqrasiyası ərazinin xüsusiyyətlərinin, resurslarının və mədəni müxtəlifliyinin təhlilinə və maraqlı tərəflərlə tanışlığa əsaslanacaq.

Bu idarə etmə modeli yuxarıdan aşağıya olan təşəbbüs kimi təqdim olunacağı üçün, Regional Mədəniyyət və Turizm İdarəsində “müşahidə komitəsinə” ehtiyac olacaq (Bələdiyyələrin statusları haqqında qanunun 17-ci maddəsi “Daimi və digər komissiyalar” ın, əlavə olaraq, yerli hakimiyyətlərin və məhsuldar sektor nümayəndələrinin səlahiyyətləri)

Müşahidə komitəsinin vəzifələri aşağıdakılar ola bilər:

- ərazinin mədəniyyət sərvətlərini müəyyənləşdirmək (daşınmaz və daşınar, maddi və qeyri-maddi iris) və onların inkişaf strategiyasını planlaşdırmaq (4.1.1.-ə baxın)
- maraqlı tərəfləri müəyyən etmək;
- dövlət qurumları və bələdiyyələr arasında əməkdaşlıq çərçivəsi yaratmaq,
- “ümumi ortaq resurs” fikrini təbliğ etmək üçün razılıqlar əldə etmək;
- çoxsaylı maliyyə qaynaqlarına (dövlət, yerli, ictimai-özəl sektor tərəfdaşlığı) yol açmaq üçün alətlər inkişaf etdirmək;
- funksiyalar və münasibətlər şəbəkəsinə katalizator kimi mədəni sərvətlərə yönəlmiş “inteqrativ fəaliyyət planı”- təklifini hazırlamaq; bu təklif düzgün iqtisadi səmərəlilik və effektivliyi nəzərə alaraq dövlət və özəl müəssisələrin birgə səyi ilə hazırlanmalı,

İnteqrativ fəaliyyət planı aşağıdakıları göstərməlidir:

- ümumi mühüm məqsədləri;
- hər bir fərdi tərəf üçün inkişaf strategiyaları və işlər;
- prosedurlar, prioritetlər və zamanlama;
- təsirin/nəticənin qiymətləndirilməsi şərtləri.

4.2. Regional Mədəniyyət və Turizm İdarələrinin fəaliyyətlərinin planlaşdırılması

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin quruluşunun təkmilləşdirilməsi haqqında 2016-cı il 29 mart tarixli Prezident sərəncamı ilə periferik idarələrin 15 Regional Mədəniyyət və Turizm idarələri ilə əvəz edilməsi və Bakı Baş Mədəniyyət və Turizm İdarəsinin yaradılması mədəni irsin iqtisadi aktiv olaraq dəyərləndirilməsinə, ərazidə turizm və əyləncə mərkəzlərinin inkişafına yol açacaqdır.

4.2.1 Artırılmış səlahiyyətlər

Yeni əmrin nəticəsi olaraq, regionlarda/rayonlarda yerli icra hakimiyyətlərinin öz ərazilərindəki mədəniyyət müəssisələrini və fəaliyyətləri dəstəkləməkdən savayı bu sahədə birbaşa səlahiyyəti olmayacaq. Bununla, nazirliyin regional idarələri aşağıdakı fəaliyyətlərdə yerli və milli səviyyədə tam səlahiyyət əldə edəcək:

- ərazidəki mədəni obyektlərin və memarlıq abidələrinin inventar nəzarəti, mühafizə zonalarının təyin edilməsi, müasir məlumat bazasının yaradılması;
- təbii və mədəni resursların və abidələrin mühafizəsi;

- Tarixi və mədəni abidələrin təmiri;
- Muzeylərin idarə olunması, Regional muzey şəbəkəsi
- Kitabxanaların idarə edilməsi
- Təhsil proqramlarının hazırlanması
- Mədəniyyət müəssisələrinə dəstək
- Tarixi və mədəni abidələrin mühafizəsi üçün ixtisaslı kadrların hazırlanması;
- Peşəkar incəsənət fəaliyyətlərin artırılması (teatr, kino, musiqi, rəssamlıq, yaradıcılıq fəaliyyətləri, xalq sənəti)
- Müasir turizm infrastrukturunun yaradılması
- Mədəniyyət sənayesinin inkişafı

Mədəni irsi idarə etmə və iqtisadi dəyər artırma sahəsində integrativ yanaşmanın Avropa modelinə görə, mədəniyyət istehsalı prosesini və mədəni resursların iqtisadi istifadəsini optimallaşdırmaq məqsədilə aşağıdakı addımlar atılmalıdır:

1. Aşağıdakıların hərtərəfli təhlili aparılmalı:
 - a. Məkana bağlı resurslar və obyektlər
 - b. Mövcud iqtisadi fəaliyyətlər
 - c. Mövcud iqtisadi fəaliyyətlər (artıq mövcud olan yaxud potensial olaraq integrasiya edilmiş)
 - d. mədəni və turizm xidmətlərə baəli mövcud və potensial
 - e. mədəniyyət məhsulu üçün potensial tələb
 - f. mövcud və aktual maraqlı tərəfdaşlar (dövlət və ya özəl)
2. maliyyə vəsaitlərinin diversifikasiyası, mədəniyyət xidmətlərinin genişləndirilməsi və inkişafı
3. ərazilərdə integrativ, xidmət yönümlü kitabxana və muzey şəbəkələrinin yaradılması
4. ərazi mədəniyyət siyasətlərində landsaft, təbiət və ətraf mühit amillərinin integrasiyası
5. Azərbaycanın qeyri-maddi mədəni irsin mühafizə siyasətinin ərazi planlamasına daxil edilməsi və gücləndirilməsi
6. Ətraf mühitə təsirin ölçülməsi fəaliyyətlərinə mədəni irsin daxil edilməsi;
7. Yerli tərəfdaşlar arasında əməkdaşlıq formalarının sınaqdan keçirilməsi

4.2.1 İnstitusional çərçivə (təklif edilən ərazinin idarə edilməsinə cəlb olunan institusional qurumlar)

Regional İdarələr ilk olaraq yerli hakimiyyətlər və mədəniyyət təşkilatları olmaqla digər qurumların fəaliyyətləri ilə əlaqələndiriləcək. Mövcud qanunvericiliyə görə həmi qurumlar:

- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (bax: AR-nın “Tarixi və Mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında” Qanun, 10 aprel, 1998, Maddə 5.)
- Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi
- Azərbaycan Respublikası Təbii Sərvətlər və Ekologiya Nazirliyi (Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və ekoturizmin təşkilində olan səlahiyyətlərinə görə)

- İçərişəhər Dövlət Tarix və Memarlıq Qoruğu Administrasiyası (o cümlədən, Bakı Baş Mədəniyyət və Turizm İdarəsi)

Bundan əlavə, qeyd olunmalıdır ki, xüsusi əhəmiyyətli arxeoloji, etnoqrafik, memarlıq, şəhər-salma və digər komplekslərin qoruyq elan edilməsi müvafiq icra hakimiyyətinə məxsusdur (bax: AR-nın Tarixi və Mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında” Qanunu, Maddə 22).

4.2.2 Plan məqsədləri

Məqsədlər	Əlaqədar fəaliyyətlər / Layihələr
Ərazinin təbii və ətraf mühit aktivlərinin tanınması	<ul style="list-style-type: none"> - Ərazinin təbii və ətraf mühit xüsusiyyətlərinin təhlili; - Tanınmış mədəni obyektə/sərvətə dair məlumat bazasının yaradılması - Mühafizə ərazilərinin yaradılması - Xüsusi mövzulara dair təlimatlandırma (məsələn: şəhərsalma)
Ərazidəki mədəni irs sərvətlərinin müəyyənləşdirilməsi	<ul style="list-style-type: none"> - Ərazidəki mədəni obyektlərin və abidələrin inventar nəzarəti, o cümlədən, muzeylər və kitabxanalar, - Tanınmış mədəni obyektə/sərvətə dair məlumat bazasının yaradılması - Araşdırma və tədqiqat fəaliyyətləri, informasiyanın yayılması
Təbii və mədəni resursların və abidələrin effektiv idarə edilməsi və uzun müddətli mühafizə	<ul style="list-style-type: none"> - Yüksək ixtisaslı heyətlə təmin olunma - Texniki elmi kriteriyaların müəyyənləşməsi və idarə olunmanın minimum standartları - Sərvətlərin istifadəsinə dair qaydalar, gələcək nəsillərə ötürülməni mümkün etmək üçün - Konservativ müdaxilələr üçün ehtiyac və müdaxilələrin təyin edilməsi - İstifadənin dayanıqlı formasına dəstək - Ənənəvi məhsullara dəstək - Paylaşılmış standart göstəricilərə əsasən monitorinq fəaliyyətlərinin planlaşdırılması - Araşdırma və tədqiqat fəaliyyətləri, informasiyanın yayılması

	<ul style="list-style-type: none"> - Dayanıqlı turizmin formalarının təbliğatı - Müvafiq qanunvericiliyə riayət olunmasına monitoring
<p>Ərazi əməkdaşlıq və inteqrasiya çərçivəsində təbiət sərvətlərinin və mədəniyyət abidələrinin yaxşılaşdırılması, o cümlədən qeyri-maddi mədəni irs daxil olmaqla</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Əraziyə məxsus ənənəvi qeyri-maddi mədəni irsin müəyyənləşdirilməsi (musiqi, əl-sənətkarlığı, şərab-qatronomiyası ənənəsi və s.) - Universitetlərlə, mədəniyyət müəssisələri ilə əlaqə, araşdırma və tədqiqat işlərinin təşviqi, - Mədəni irslə daha yaxşı əlaqə qurmaq üçün virtual-rəqəmsal yolların reallaşdırılması, - Ərazidəki bütün maraqlı tərəfdaşlar arasındakı münasibətlərin inteqrativ sistemində mədəniyyət təklifinin yaxşılaşdırılması, - Bütün turist xidmətləri və infrastrukturunun yaxşılaşdırılması - Keyfiyyətli məhsul və xidmət sayını artırmaq; - Tematik mədəni marşrutların/cığırılının salınması - Peşəkar incəsənət fəaliyyətlərinə dəstək - Ərazi üçün davamlı, cəlbedici imicin/brendin yaradılması, hərtərəfli veb sayt vasitəsilə yerli tərəfdaşlarla paylaşmaq və yerli və beynəlxalq səviyyədə əlaqə qurmaq; - Keyfiyyəti və nəticəni ölçmək, eləcə də yüksəltmək üçün turizm axınının monitoringi.
<p>Uyğun maliyyə ilə sahə proqramlarına/siyasətlərinə dəstək</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Maliyyə vəsaitlərinin diversifikasiyası